

Nr 81

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till industriell verksamhet i Töre kommun; given Stockholms slott den 10 mars 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att stödja sysselsättningen i Töre kommun i samband med förutsedd driftnedläggelse vid Törefors sågverk, föreslås att ett inom Aktiebolaget Statens skogsindustrier utarbetat projekt avseende tillverkning av mineralullsplattor vid Törefors genomföres. För ändamålet äskas dels investeringsanslag å sammanlagt 3,5 milj. kronor, därav 1,0 milj. kronor å tilläggsstat för budgetåret 1960/61 och 2,5 milj. kronor för budgetåret 1961/62, dels under tionde huvudtiteln ett reservationsanslag å 300 000 kronor för sistnämnda budgetår. Vidare föreslås, att Törefors aktiebolag, nu dotterbolag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier, övertages av staten och att investeringsanslag å 862 000 kronor anvisas till förvärv av aktierna i bolaget. Av köpeskillingen skall 850 000 kronor kvittas mot en statens fordran hos Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 mars 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen fråga om *anslag till industriell verksamhet i Töre kommun* och anför därvid följande.

Inledning

I årets statsverksproposition anmäldes under tionde huvudtiteln, sid. 18—19, att Aktiebolaget Statens skogsindustriers verksamhet vid Törefors sågverk i Töre kommun, Norrbottens län, under 1960 varit föremål för överväganden i skilda hänseenden. Bl. a. anfördes, att bolaget, till följd av bristande tillgång på sågtimmer, funnit sig nödsakat varsla om att driften vid sågverket måste nedläggas. Bolaget hade emellertid anmodats att taga frågan om annan skogsindustriell verksamhet under noggrann prövning och att snarast möjligt framlägga resultatet av förnyade undersökningar.

Aktiebolaget Statens skogsindustrier har nu överlämnat en den 10 februari 1961 dagtecknad promemoria angående tillverkning av mineralullsplatta i Törefors. Över innehållet i promemorian har yttranden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län.

Innan jag redogör för vad som anföres i promemorian och i yttrandena torde jag få erinra om de åtgärder, som tidigare vidtagits med avseende på verksamheten vid Törefors.

Tidigare åtgärder avseende verksamheten vid Törefors

Sysselsättningen i Töre var redan i början av 1950-talet synnerligen ojämn och tidvis hade en besvärande arbetslöshet förelegat. Orsaken var främst det ovissa läge, vari det största företaget i kommunen, Törefors aktiebolag, som bedrev sågverksrörelse och wallboardfabrikation, under flera år hade funnit sig. Bolaget hade inte kunnat hålla sin arbetsstyrka fullt sysselsatt, särskilt på grund av svårighet att få råvara i tillräcklig mängd. Vidare hade bolaget haft att kämpa mot betalningssvårigheter och dess tekniska

utrustning var i behov av en omfattande och kostsam modernisering. I mars 1953 meddelade bolaget, att driften vid sågverket och wallboardfabriken skulle komma att upphöra vid årsskiftet 1953/54. Då driftnedläggelsen uppenbarligen skulle ställa befolkningen i Töre i en svår belägenhet, tillkallade chefen för socialdepartementet i maj 1953 sex sakkunniga, som antog benämningen Töreutredningen, med uppdrag att verkställa utredning rörande erforderliga åtgärder för lösandet av sysselsättningsproblemen.

Töreutredningen avgav under 1953 och 1954 ett antal betänkanden, promemorior och skrivelser för vilkas huvudsakliga innehåll redogjorts i propositionen nr 60 till 1955 års riksdag.

I anledning av förslag av Töreutredningen vidtogs, som framgår av nyssnämnda proposition, vissa åtgärder för att förbättra sysselsättningsläget. Sålunda beviljade Kungl. Maj:t den 10 september 1954 statligt kreditstöd till utvidgning av två företag, det ena i trävarubranschen och det andra i järnmanufakturbranschen. Det kan nämnas, att båda företagen — det ena efter konkurs — senare övergått till nya ägare och att rörelserna numera drivs med ett lägre antal sysselsatta än som avsågs då det statliga kreditstödet beviljades.

Såsom vidare framgår av propositionen förvärvade Aktiebolaget Statens skogsindustrier — efter förslag av Töreutredningen — i oktober 1954 samtliga aktier i Törefors aktiebolag för en köpeskilling av 861 862 kronor. Det erforderliga kapitalet ställdes förskottsvis till förfogande ur domänfonden. På Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag anvisade riksdagen såsom lån för ifrågavarande ändamål ett investeringsanslag av 850 000 kronor (JoU nr 29, Rskr nr 344). Sedermera har Kungl. Maj:t, i enlighet med beslut av 1957 års riksdag (prop. nr 117, SU nr 111, Rskr nr 295) den 31 maj 1957 föreskrivit, att statens fordran på bolaget på grund av krediter, som lämnats genom domänverket — däribland ifrågavarande lån å 850 000 kronor — skulle överföras till statskontorets delfond av fonden för låneunderstöd.

Då Törefors aktiebolag överfördes i det statliga skogsindustribolagets ägo, hoppades man att sistnämnda bolag skulle kunna fortsätta driften i sådan omfattning, att sysselsättningssvårigheterna mildrades i väsentlig mån. Bolagsstyrelsen uttalade, att de bedömningar, som gjorts inom bolaget, utvisade att det måste betecknas som ett vanskligt företag att uppbygga en ny industriell stordrift i Töre. Om läget bedömdes vara sådant, att anläggning av en statlig skogsindustri utgjorde ett nödvändigt led i en tillfredsställande lösning av Törebygdens sysselsättningsfråga, ansåg emellertid styrelsen, att bolaget borde ställa sig till förfogande för att söka lösningen av frågorna efter denna linje. Läget i fråga om råvaruförsörjningen för en fortsatt skogsindustriell verksamhet befanns inte vara gynnsam och gjorda kalkyler, avseende tillverkning av wallboard, visade att årliga driftunderskott kunde förväntas uppstå i en sådan rörelse. Från bolagets sida anfördes emellertid, att, sedan anläggningarna vid Törefors övertagits och ytter-

ligare någon tid förflutit, bättre möjligheter torde föreligga för statens skogsindustrier att bedöma förutsättningarna för industriell drift av skilda slag. I förenämnda proposition nr 60/1955 anförde föredragande departementschefen att, sedan statens skogsindustrier närmare övervägt frågan om den fortsatta verksamheten i Töre, denna fråga finge underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, därest medverkan från statens sida påkallades.

I skrivelse den 7 juni 1956 gjorde *länsstyrelsen i Norrbottens län* framställning om uppdrag åt Aktiebolaget Statens skogsindustrier att utvidga driften vid Törefors så att sysselsättning kunde beredas en väsentlig del av den friställda arbetskraften i Töre. Länsstyrelsen framhöll bl. a., att bolagets verksamhet vid Törefors dittills varit begränsad till driften vid sågverket men att bolaget inte gett besked om hur och när den slutgiltiga reindustrialiseringen skulle ske.

Aktiebolaget Statens skogsindustrier framhöll i yttrande den 28 september 1956 över länsstyrelsens framställning, att bolagets trävaruproduktion, vars storlek var beroende av tillgången på sågtimmer, var fördelad på skilda anläggningar, därav ett flertal (Seskarö, Båtskärsnäs, Karlsborg och Törefors) belägna i närheten av varandra. Denna spridning av produktionen var ekonomiskt irrationell och för bolaget betungande. Bolaget var emellertid berett att helt inlemma Töreforsanläggningen i företaget. Sågningen i Törefors skulle hållas i gång i den utsträckning sågtimmertillgången tillät. Arbetsförsörjningen vid bolagets övriga sågverk måste dock även beaktas.

I bolagets yttrande redogjordes även för ytterligare utredningar rörande möjligheterna till produktion av wallboard i Törefors. Utredningarna hade visat, att sådan produktion kunde väntas ge avsevärda driftsunderskott och att investeringar för ändamålet inte kunde tillrådas. I anslutning till redogörelsen uttalade bolaget som sin uppfattning, att det syntes nödvändigt att söka återställa balansen i Törebygdens arbetsmarknad genom andra åtgärder än stora skogsindustriella investeringar.

Länsstyrelsens framställning föranledde enligt beslut den 10 januari 1957 inte någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Töre kommun anhöll i skrivelse den 22 januari 1959, att sådana åtgärder måtte vidtagas, att arbetslöshetsproblemet i kommunen kunde få en slutgiltig lösning. Därvid framhölls bl. a., att Aktiebolaget Statens skogsindustriers övertagande av anläggningen vid Törefors hade inom kommunen väckt stora förhoppningar. Bolagets verksamhet hade emellertid varit begränsad till sågverksdriften, i vilken då sysselsattes 47 man. Arbetsstyrkan vid Törefors hade emellertid tidigare varierat mellan 250 och 300 man och nu förelåg i kommunen, trots avsevärd utflyttning, en kvarstående arbetslöshet. I avvaktan på en reindustrialisering av kommunen hade denna på ett tidigt stadium vidtagit åtgärder för att efter förmåga lätta arbetslöshetstrycket. Sålunda hade kommunen i samråd med länets företagareför-

ening bidragit till industrier inom kommunen. Vidare hade kommunen nödgats påtaga sig omfattande ekonomiska engagemang för statskommunala beredskapsarbeten. Kommunen hade under åren 1953—1958 haft kostnader i arbetslöshetsbekämpande syfte på ca 2 milj. kronor. Dessa åtgärder, som medfört en betydande skuldbörda, hade blivit mycket betungande för kommunens ekonomi. Töre hade sedan länge varit känt som en av landets mest skattetyngda kommuner. Ovissheten för framtiden och de höga skatterna hade satt sin prägel på befolkningen och haft en hämmande inverkan på initiativ- och verksamhetslust.

Sedan under våren 1959 farhågor uppkommit att driften vid Törefors sågverk skulle läggas ned, anhöll kommunen i skrivelse den 2 juni 1959 att driften vid sågverket måtte upprätthållas i oförändrad omfattning i avvaktan på en slutlig lösning av sysselsättningsproblemet.

Över Töre kommuns båda framställningar yttrade sig *Aktiebolaget Statens skogsindustrier* den 30 juni 1959. Av yttrandet framgick, att bolaget undersökt en rad andra projekt för industriell verksamhet i Törefors, såsom mineralulls- wallboard-, cellulosa- och pappers- samt spånplattproduktion. Bolaget hade emellertid funnit, att de ekonomiska förutsättningarna för genomförande av ifrågavarande projekt saknades. Vad angår sågverksdriften anförde bolaget, att två omständigheter aktualiserat en omprövning, nämligen dels att tillgången på sågtimmer visat sig bli mindre än tidigare antagits och dels att produktionen per sågenhet kunnat uppdrivas ganska avsevärt. De nya utredningarna om skogstillgångarna i Norrbotten tydde på att bolaget kunde räkna med högst sådan fångst av lönsamma timmerdimensioner, som kunde sågas vid 13 rampar av modern typ. Bolagets sågverk i Norrbotten hade inalles 15 rampar, därav vid Törefors två av mycket gammal typ. Sågverket vid Törefors var ogynnsamt beläget ur den synpunkten, att sågverksavfallet där inte kunde nyttiggöras direkt som vid Lövholmen och Karlsborg. Med hänsyn till nu nämnda omständigheter fann bolaget sig nödsakat att nedlägga driften vid Törefors sågverk. För att trygga sysselsättningen över vintern 1959/60 hade emellertid bolaget träffat avtal med domänverket om en temporär meravverkning av sågtimmer för leverans till Törefors. Denna åtgärd skulle komma att innebära en merkostnad för bolaget av ca 350 000 kronor. När ifrågavarande timmerkvantitet slutsågats, vilket beräknades ha skett i mitten av maj 1960, måste sågverksdriften vid Törefors avvecklas.

Efter vissa överläggningar inom handelsdepartementet meddelade bolaget i skrivelse den 29 mars 1960, att åtgärder vidtagits för att driften vid Törefors sågverk skulle hållas i gång till omkring den 1 april 1961. Angående den aktuella råvarusituationen för bolagets sågverk i Norrbotten anförde bolaget därvid i huvudsak följande.

Tillgångarna på sågtimmer i Norrbotten hade sedan lång tid tillbaka varit knappa i förhållande till de lokala sågverkens kapacitet. Under det senaste decenniet hade driften vid dessa verk kunnat uppehållas endast med hjälp av en ganska betydande tillförsel av sågtimmer dels från stormhär-

jade områden i mellersta Sverige, dels ock från Finland. Trots att stora timmerköp gjordes hösten 1959 skulle driften ej kunna uppehållas vid bolagets samtliga i drift varande anläggningar under säsongen 1960/61, därest ej bolaget lyckades anskaffa ytterligare ganska väsentliga kvantiteter från Finland och dessutom en extra kvantitet bilburet virke från domänverket. Domänstyrelsen hade uppgivit att en sådan leverans — som på framställning av bolaget ägt rum vintern 1959/60 — för domänverkets del innebar en överavverkning, som ur virkeshushållningssynpunkt var betänklig och som medförde ganska stora merkostnader och driftsstörningar bl. a. i fråga om sysselsättningen i skogsbruket. Bolaget framhöll att den totala, årliga produktionen vid bolagets fyra ursprungliga sågverksanläggningar i Norrbotten varit i stort sett oförändrad under den senaste tioårsperioden. Fordringarna på sågtimret hade emellertid av ekonomiska och kommersiella skäl måst skärpas under perioden. Härigenom hade knappheten på råvara ökat.

Då bolaget önskade så långt möjligt medverka till att underlätta övergången från sågverksdrift till annan industridrft, hade emellertid bolaget hos domänstyrelsen utverkat en extra leverans av bilburet virke från statskogarna under säsongen 1960/61. På grund av tillmötesgåendet från domänverkets sida ansåg sig bolaget kunna räkna med att upprätthålla sågverksdriften vid Törefors ytterligare någon tid och därvid planlägga för fortsatt sågning till omkring den 1 april 1961.

I detta sammanhang må vidare omnämnas, att under 1959 och 1960 undersökts olika möjligheter att i privat regi åstadkomma ny industriell verksamhet i Töre. Undersökningarna har närmast bedrivits av en av kommunen anlitad utredningsman — vilken avsåg att etablera sig som företagare därest erforderligt kreditstöd kunde erhållas — och av företagareföreningen. En av utredningsmannen gjord ansökning om statligt kreditstöd har prövats av kommerskollegium, som emellertid enligt beslut den 28 juni 1960 icke funnit skäl bifalla densamma. En motsvarande ansökning hos Kungl. Maj:t, som varit föremål för beredning inom kommerskollegium och handelsdepartementet, har sedermera återkallats.

Vidare bör nämnas, att Törefors aktiebolag — i syfte att underlätta etablering av ny industri i Töre kommun — till kommunen såsom gåva överlåtit en del av bolagets markområde jämte där befintliga byggnader.

Promemoria från Aktiebolaget Statens skogsindustrier

I förut nämnda promemoria angående tillverkning av mineralullsplatta i Törefors, vilken inkommit från Aktiebolaget Statens skogsindustrier, anföres i huvudsak följande.

Såsom bolaget i olika sammanhang under de senaste åren framhållit, saknar bolaget förutsättningar för att förse sågverket i Törefors med den

kvantitet timmer, som erfordras för sågverksdriftens upprätthållande. Under de förnyade övervägandena angående framtida industriell verksamhet i Törefors har icke inträffat något som ger bolaget anledning att se ljusare på timmersituationen. Det har under utredningsarbetet icke heller framkommit något projekt för annan skogsindustriell verksamhet i Törefors, som enligt bolagets förmenande har önskvärda betingelser.

Ett av de inom bolaget behandlade projekten har emellertid framstått såsom särskilt intressant och med möjligheter till en ekonomisk tillverkning, nämligen produktion av mineralullsplattor. Dylik produktion har inom landet hittills skett sporadiskt och i ringa omfattning, men intresset för mineralullsplattor har ökat och är t. ex. i Amerika för närvarande stort. Den omständigheten att det i Törefors tidigare tillverkats porös wallboard samt att där finns apparatur och fabrikslokaler, som delvis kan användas, talar även för att någon form av isolerings- eller byggplattor bör vara ett lämpligt tillverkningsobjekt. En tillverkning av mineralullsplattor i Törefors bör lämpligast upptagas i två etapper. I en första etapp upprustas den befintliga apparaturen i sådan omfattning att en försökstillverkning kan igångsättas snarast möjligt, varvid inköp av färdig mineralull som råvara får tillgripas. Därefter kompletteras utrustningen i en andra etapp med apparatur för mineralullstillverkning och utökas så att en tekniskt-ekonomiskt lämplig tillverkningskapacitet uppnås. Råvara för mineralullstillverkningen förutsättes därvid kunna erhållas från Norrbottens Järnverk (masugnsslagg). Genom denna uppdelning i två etapper uppnås att den nya tillverkningen kan påbörjas på kort tid samt att man vinner erfarenhet om det lämpligaste produktionsförfarandet. Man får även personalen tränad och inarbetad successivt.

Kostnaderna för fabriken upprustning och reparation i den första etappen beräknas komma att belöpa sig till ca 1 milj. kronor. Den för dessa arbeten erforderliga tiden beräknas till fyra à fem månader. Förutom en del specialarbetare torde härvid ca 20 man komma att vara fullt sysselsatta.

I anslutning till denna första upprustning av fabriken avses försökstillverkning komma att bedrivas under ca två månader. Härvid beräknas ca 40 arbetare komma att sysselsättas jämte viss arbetsledande personal. Tillverkningen avses ske i så driftsmässig form som möjligt. Den kan emellertid icke beräknas bära sig, utan även under antagande av en viss avsättning av tillverkade produkter har man att räkna med en nettokostnad, som icke torde komma att understiga 300 000 kronor.

För den första upprustningen av fabriken och för försökstillverkningen skulle således erfordras sammanlagt ca 1,3 milj. kronor.

Sedan de produktionstekniska förutsättningarna genom försökstillverkningen blivit bättre klarlagda, skulle de förut omnämnda ytterligare maskininvesteringarna och upprustningsarbetena m. m. verkställas. Kostnaderna härför uppskattas till ca 2,5 milj. kronor. Vid full drift beräknas det erforderliga rörelsekapitalet till ca 700 000 kronor och arbetarantalet till ca 55 man jämte personal för arbetsledning och kontorstjänst.

Det totala kapitalbehovet uppgår således till omkring 4,5 milj. kronor, varav för nyinvesteringar och upprustningsarbeten 3,5 milj. kronor, för försökstillverkning 0,3 milj. kronor och för rörelsekapital 0,7 milj. kronor. Fabriken beräknas i färdigt skick få en produktionskapacitet av ca 7 000 ton färdiga produkter, motsvarande inemot 2 000 000 m² mineralullsplattor. Vad angår lönsamheten synes det med utgångspunkt från försiktiga bedömningar ifråga om såväl kapacitetsutnyttjande som försäljningspriser och tillverkningskostnader kunna påräknas ett överskott före kapitalkostnader (avskrivningar och räntor) om ca 500 000 kronor per år. Denna beräkning är osäker men ger likväl vid handen att det finns förutsättningar för ett under rådande förhållanden godtagbart ekonomiskt resultat av verksamheten.

Bolaget är berett att medverka till att åstadkomma sådan tillverkning av mineralullsplattor, för vilken redogjorts i promemorian. Samtidigt är emellertid bolaget av den uppfattningen att Törefors aktiebolag bör i ägo-hänseende skiljas från Aktiebolaget Statens skogsindustrier och bli ett av staten direkt ägt företag. Ett genomförande av de skisserade åtgärderna bör enligt bolagets mening ske under följande betingelser:

1. Staten övertar Törefors aktiebolag och betalar därvid för aktierna samma belopp som Aktiebolaget Statens skogsindustrier erlade vid förvärvet, 861 862 kronor. Samtidigt återbetalar sistnämnda bolag till staten sitt lån å 850 000 kronor.

2. Aktiebolaget Statens skogsindustrier betalar till Törefors aktiebolag sistnämnda bolags kontofordran, för närvarande något mer än 700 000 kronor.

3. Eftersom det totalt erforderliga kapitalet för upprustning, försökstillverkning och komplettering enligt vad ovan sagts utgör ca 4,5 milj. kronor, erfordras utöver nyssnämnda 700 000 kronor ett belopp av ca 3,8 milj. kronor, som det förutsättes att staten för ändamålet anvisar till Törefors aktiebolag i en eller annan form. I anslutning härtill torde en omorganisation av styrelsen i Törefors aktiebolag böra ske, varvid det synes lämpligt att Aktiebolaget Statens skogsindustrier får en viss representation i den nya styrelsen.

4. Aktiebolaget Statens skogsindustrier åtager sig att administrera verksamheten under upprustningen av fabriken och försökstillverkningen samt är berett att, i den mån nämnda belopp om ca 700 000 kronor icke är tillräckligt för utgifternas bestridande innan medel ställts till Törefors aktiebolags förfogande av Kungl. Maj:t, förskottera erforderligt belopp.

En förutsättning för genomförande av ovanstående program är att Töre kommun till Törefors aktiebolag återlämnar de markområden med tillhörande byggnader, som överlåtits till kommunen såsom gåva.

Om projektet genomföres avser bolaget att efter den 1 april i år driva sågverket i Törefors med ett rampar till dess huvudparten av den i sågverket sysselsatta personalen beretts arbetstillfällen i den nya fabrikatio-

nen. Detta beräknas bli fallet fyra å sex månader efter upprustningens igångsättande. Det kan påräknas, att domänverket kommer att ställa erforderligt sågtimmer till förfogande.

I detta sammanhang bör nämnas, att Törefors aktiebolag har ett eget kapital av 961 200 kronor, varav aktiekapitalet utgör 800 000 kronor. På skuldsidan förekommer därutöver endast upplupen skatt å 1 105 kronor. Den totala balansomslutningen uppgår alltså till ca 962 000 kronor. Anläggningstillgångarnas bokvärde beräknas per den 31 december 1960 till 198 000 kronor; brandförsäkringsvärdet uppgår till inemot 4,6 milj. kronor och taxeringsvärdet å bolagets fasta egendom till knappt 1,1 milj. kronor. Omsättningstillgångarna, vilkas värde vid nämnda tidpunkt beräknats till sammanlagt 764 000 kronor, består av icke återbetalda konjunkturutmättningsmedel och fordran på moderbolaget. — Hos Aktiebolaget Statens skogsindustrier är aktierna i Törefors aktiebolag bokförda till inköpsvärdet eller ca 862 000 kronor.

Yttranden

De myndigheter, som yttrat sig över promemorian från Aktiebolaget Statens skogsindustrier, nämligen arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län, tillstyrker att det i promemorian angivna industriprojektet genomföres i Töre. Till länsstyrelsens yttrande är fogad en av länsarbetsnämnden upprättad promemoria rörande arbetsmarknaden i Töre kommun.

Arbetsmarknadsstyrelsen erinrar, att stora statliga och kommunala insatser krävs för att bereda sysselsättning åt den arbetskraft i Töre, som inte kunnat placeras på arbetsmarknaden i normal ordning. Arbetsmarknadsläget i kommunen belyses av en i yttrandet intagen tablå, av vilken följande utdrag må återgivas. Under A anges antalet anmälda arbetslösa arbetssökande och under B antalet i beredskapsarbeten sysselsatta.

	1958			1959			1960		
	A	B	S:a	A	B	S:a	A	B	S:a
Januari	97	144	241	100	166	266	71	171	242
April	100	152	252	86	187	273	103	178	281
Juli	61	59	120	32	24	56	50	34	84
Oktober	101	19	120	31	103	134	75	73	148
Medeltal	90	94	183	62	120	182	75	114	189

För januari 1961 redovisas 153 anmälda arbetslösa arbetssökande och 56 i beredskapsarbeten sysselsatta eller inalles 209 personer.

I anslutning härtill kan nämnas, att kommunens folkmängd enligt yttrandet minskat från 5 027 vid årsskiftet 1952/53 till 4 500 vid årsskiftet 1960/61.

Under den angivna tiden förlorade kommunen i runt tal 700 personer genom nettoutflyttning.

Vidare framhåller arbetsmarknadsstyrelsen, att en nedläggning av sågverksdriften vid Törefors skulle medföra en skärpning av sysselsättnings-svårigheterna. Möjligheterna att bereda arbetskraften sysselsättning på annat håll är mycket små. Enligt en i yttrandet intagen sammanställning är antalet vid sågverket sysselsatta 49; av dessa är 24 över 50 år och 21 innehavare av egna fastigheter. Om sågverksdriften upphör utan att annan industri kommer i stället, skulle ytterligare statliga och kommunala insatser i arbetslöshetsbekämpande syfte krävas. I den mån de arbetslösa kan beredas sysselsättning i beredskapsarbeten får man räkna med en dagsverkskostnad av lågt räknat 200 kronor. En sysselsättning i beredskapsarbeten av den arbetskraft som nu finns vid Törefors sågverk, skulle för endast fyra månader kräva en kapitalinvestering av minst en miljon kronor. Samtidigt bör framhållas, att svårigheterna att finna för beredskapsarbete lämpade arbetsobjekt ökat.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens mening ger storleken av de i promemorian angivna investeringarna inte i och för sig anledning till betänkligheter. Under förutsättning att den ifrågasatta tillverkningen kan bedömas ha rimliga lönsamhetsförutsättningar framstår dessa investeringar som väsentligt fördelaktigare än de investeringar, som för närvarande kan ifrågakomma som beredskapsarbeten och som torde bli ofrånkomliga om sågverksdriften läggs ner utan att ersättas av annan industriell tillverkning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län erinrar om att Norrbotten, trots sina naturrikedomar, brottas med kroniska sysselsättnings-svårigheter. Arbetslösheten i länet pendlade under högkonjunkturåret 1960 — då likväl en betydande del av länets arbetskraft utflyttade till sydligare delar av landet — mellan 12 och 17 procent av arbetslösheten i hela riket. Om försörjningsmöjligheterna inom Norrbotten som helhet sålunda måste anses vara otillfredsställande, så gäller detta i än högre grad för Töre kommun. Situationen där måste även på kort sikt betraktas såsom helt ohållbar.

Länsstyrelsen framhåller vidare, att möjligheterna att genom beredskapsarbeten sysselsätta den nuvarande arbetsstyrkan vid Törefors sågverk måste anses praktiskt taget uttömda. Tillgängliga investeringsobjekt — bland dem vatten- och avloppsbyggande — har nämligen tagits i anspråk i så stor utsträckning som ur ekonomisk synvinkel kan anses rimlig. Inom det allmänna vägväsendet återstående arbeten är likaså ytterst begränsade, och godsspår-anläggningen Morjärv—Karlsborg — vilken anläggning under de senaste fyra åren varit det ojämförligt största sysselsättningsobjektet — beräknas vara i stort sett färdigställd under hösten 1961. Härtill kommer att huvuddelen av den personal det gäller är äldre arbetskraft, som i allmänhet genom egna hem eller småbruk är förhållandevis hårt bunden vid hemortskommunen och därför är svårplacerad i beredskapsarbeten på andra håll i länet eller landet.

Produktionen skulle avse mineralullsplattor av en ny eldfast typ, som synes kunna ersätta bl. a. wallboard. Tillverkning av en sådan platta bör ha gynnsamma förutsättningar i Törefors bland annat på grund av närheten till lämplig råvara. Enligt uppgift från Norrbottens Järnverk kan järnverket leverera masugnsslagg i tillräcklig mängd för den tänkta fabrikationen. Fabrikationen vid Törefors kommer visserligen att belastas med en extra kostnad för bilfrakt till järnvägsstation, om produkterna skall sändas med järnväg. Sedan järnvägen Morjärv-Karlsborgsbruk blivit klar nedbringas dock denna kostnad. — Kommunalfullmäktige i Töre har den 21 februari 1961 beslutat att till Törefors aktiebolag återlämna de markområden med tillhörande byggnader som bolaget överlåtitt till kommunen såsom gåva.

Tanken att Törefors aktiebolag, sedan den nya tillverkningen där tagits upp, skulle skiljas från Aktiebolaget Statens skogsindustrier, har givit länsstyrelsen anledning till vissa erinringar. Sålunda framhålles i yttrandet, att introduktionen av den nya produkten utan tillgång till en driven försäljningsorganisation kommer att bli långvarig och kostnadskrävande. Det skulle därför vara av stort värde om försäljningen omhänderhades av det sistnämnda bolagets försäljningsorganisation. Vidare bör ett tekniskt samarbete äga rum mellan företaget i Törefors och det av Aktiebolaget Statens skogsindustrier ägda Laxå bruk, där mineralull och produkter därav tillverkas. Ur nu nämnda synpunkter anser länsstyrelsen, att det vore bäst om den nya tillverkningen kunde bedrivas av Törefors aktiebolag som ett dotterbolag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier.

Länsstyrelsen framhåller sammanfattningsvis som sin uppfattning

att det med hänsyn till den ytterst bekymmersamma situationen på arbetsmarknaden i Töre kommun är synnerligen angeläget, att en ersättningsindustri tillskapas, innan sågverksdriften vid Törefors nedlägges;

att goda förutsättningar för produktion av mineralullsplattor av föreslagen typ synes finnas i Törefors;

att Törefors aktiebolag helst bör drivas såsom ett dotterbolag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier samt

att om detta ej befinnes lämpligt Aktiebolaget Statens skogsindustrier i varje fall bör omhänderha Töreforsbolagets försäljning och låta bolaget få del av de rön och erfarenheter som vinnes vid tillverkningen av mineralullsprodukter vid Laxå bruk och i anslutning därtill bedriven utvecklingsverksamhet.

Departementschefen

På många håll i nordligaste Sverige föreligger svårigheter att bereda stadigvarande sysselsättning åt befolkningen. Näringslivets utveckling och därmed försörjningsmöjligheterna har — trots stora insatser särskilt inom den statliga sektorn — inte hållit jämna steg med befolkningens tillväxt i de arbetsföra åldrarna. Följden härav är, trots avsevärd utflyttning, en

omfattande kronisk arbetslöshet. Det allmännas kostnader för bekämpade av denna arbetslöshet är varje år betydande.

En ort, som i särskilt hög grad drabbats av dessa sysselsättningssvårigheter, är Töre kommun i Norrbottens län. Trots att under senare år en betydande utflyttning ägt rum, varigenom kommunens invånarantal gått avsevärt tillbaka, har arbetsmarknadsläget varit synnerligen bekymmersamt. En särskild anledning härtill är att för några år sedan den dominerande industrien i kommunen, det då privatägda Törefors aktiebolag, nödgades nedlägga sin verksamhet, i vilken i medeltal årligen sysselsattes omkring 220 arbetare. Läget blev för kommunen så ansträngt, att särskilda åtgärder ansågs nödvändiga. Efter förslag av en av chefen för socialdepartementet tillkallad sakkunnigkommitté, Töreutredningen, vidtogs en rad åtgärder för att motverka sysselsättningssvårigheterna. Bl. a. förmåddes Aktiebolaget Statens skogsindustrier att förvärva samtliga aktier i Törefors aktiebolag. Till detta förvärv knöts förhoppningen att det statliga företaget skulle kunna fortsätta den skogsindustriella verksamheten i Töre i en omfattning som ur arbetsmarknadssynpunkt tedde sig önskvärd.

Aktiebolaget Statens skogsindustrier har efter övertagandet av Törefors aktiebolag drivit det till sistnämnda bolag hörande sågverket i viss omfattning; f. n. sysselsättes vid sågverket inemot 50 arbetare. Det har emellertid visat sig svårt att förse Törefors sågverk med erforderlig kvantitet sågtimmer samtidigt som även behovet av dylikt sågtimmer vid det statliga skogsindustriebolagets andra sågverk i detta område — Karlsborg, Båtskärsnäs och Seskarö — måste tillgodoses för att driften där skulle kunna upprätthållas på ett ekonomiskt sätt. Efter hand har konstaterats, att en tillräcklig sågtimmertillförsel trots stora ansträngningar inte i längden kan vidmakthållas. Under framhållande härav samt av att sågverksanläggningen i Törefors är omodern och försliten har bolaget 1959 nödgats varsla om att driften där måste nedläggas. Genom extraordinära åtgärder, däribland timmerleveranser från domänverket från avverkningar vid sidan av ordinarie avverkningsprogram, har dock sågningen hittills kunna hållas i gång.

Aktiebolaget Statens skogsindustriers bedömning av möjligheterna att på längre sikt upprätthålla sågverksdriften vid Törefors synes mig realistisk. Den för bolaget normalt tillgängliga sågtimmerkvantiteten torde vara för liten för att säkerställa ekonomisk drift vid bolagets samtliga sågverk i övre Norrland. De extraordinära åtgärder som vidtagits för att öka sågtimmertillförseln medför, enligt domänverkets uppfattning, olägenheter bl. a. ur skogshushållningssynpunkt. Att ordna virkesförsörjningen på detta sätt innebär onekligen också merkostnader för bolaget. Om hänsyn tas även till de företagsekonomiska förhållandena anser jag liksom bolagsstyrelsen att driften vid Törefors sågverk förr eller senare måste nedläggas.

Som jag framhöll i årets statsverksproposition (X ht, s. 18—19), har jag emellertid inte kunnat godtaga, att sågverksdriften i Töre upphör innan någon annan industriell verksamhet av motsvarande omfattning kommer till stånd i kommunen. Som skäl för mitt ställningstagande återopade jag

den synnerligen ogynnsamma arbetsmarknadssituation, som uppstått i Töre genom nedläggandet av det privata bolagets verksamhet och som sedan dess knappast undergått någon förbättring. Med den arbetsmarknads-situation, som f. n. råder i Töre kommun och som närmare belysts i arbetsmarknadsstyrelsens yttrande, måste man enligt min mening uppställa den minimimålsättningen att arbetslösheten och behovet av beredskapsarbeten icke får ökas genom ytterligare inskränkning av den industriella verksamheten i kommunen. Vid bedömningen av lönsamheten i förekommande industriella projekt och möjligheterna att förränta däri investerat kapital bör hänsyn även tas till de kostnader för samhället som är förenade med sysselsättning i beredskapsarbeten. Statliga stödåtgärder av olika slag har också på förslag av Töreutredningen vidtagits för att utvidga enskilda företaget i Töreområdet. Dessa åtgärder har dock inte medfört det ur sysselsättningssynpunkt önskade resultatet. Sedermera undersökta projekt avsedda att genomföras i enskild regi har inte heller kunnat förverkligas. Ej heller har Aktiebolaget Statens skogsindustrier kunnat finna att rimliga ekonomiska förutsättningar föreligger för att återupptaga skogsindustriell verksamhet i Töre.

Det är mot denna bakgrund som man inom Aktiebolaget Statens skogsindustrier på min anmodan undersökt olika möjligheter att i Töre kommun taga upp ny industriell verksamhet i stället för sågverksdriften. Som ett resultat av undersökningarna föreligger nu en promemoria om ett projekt, som anses ha rimliga ekonomiska förutsättningar, nämligen produktion av mineralullsplattor. Det rör sig här om en förhållandevis ny produkt, som i Sverige framkommit endast i ringa omfattning men för vilken intresset synes vara stigande. I promemorian framläggs en plan för en anläggning med en produktionskapacitet av ca 7 000 ton eller inemot 2 000 000 m² mineralullplattor per år. Vid produktionen beräknas 55 arbetare samt arbetsledare och kontorspersonal få sysselsättning, d. v. s. en något större arbetsstyrka än den som f. n. sysselsättes vid sågverksdriften.

För den projekterade tillverkningen kan vissa delar av nuvarande anläggning i Törefors utnyttjas. Erforderlig upprustning, som avses skola utföras i en första etapp av anläggningsarbetet, beräknas draga en kostnad av ca 1,0 milj. kronor. Efter upprustningen skall en försökstillverkning äga rum med inköpt mineralull som utgångsmateriel. Härigenom skall erfarenhet vinnas om det lämpligaste produktionsförfarandet och personalen successivt tränas för tillverkningen. För försökstillverkningen beräknas en nettokostnad av minst 0,3 milj. kronor. Sedan de produktionstekniska förutsättningarna blivit bättre klarlagda avses utbyggnaden skola fullföljas med ytterligare maskininvesteringar och upprustningsarbeten för en beräknad kostnad av ca 2,5 milj. kronor. Erforderligt rörelsekapital vid full drift uppskattas till ca 0,7 milj. kronor. Det totala kapitalbehovet uppgår alltså enligt beräkningarna till omkring $(1,0 + 0,3 + 2,5 + 0,7 =) 4,5$ milj. kronor. Av detta belopp kan enligt promemorian 0,7 milj. kronor erhållas genom reglering av Törefors aktiebolags kontofordran på Aktiebolaget Sta-

tens skogsindustrier. Återstoden eller 3,8 milj. kronor förutsättes skola täckas genom medelsanvisning av staten.

Enligt en i promemorian åberopad beräkning — som uppgives grundad på försiktiga bedömningar — finns det trots viss osäkerhet förutsättningar för ett under rådande förhållanden godtagbart ekonomiskt resultat av verksamheten.

I detta sammanhang bör framhållas, att jag tagit del av de mera detaljerade kalkyler, som utförts inom bolaget, och att jag i huvudsak inte haft något att erinra mot desamma. Ett offentliggörande av beräkningarna i vidare mån än som skett i promemorian skulle kunna medföra risker för försämrade konkurrensbetingelser för den planerade verksamheten och bör därför enligt min mening inte ske. Riksdagens vederbörande utskott bör dock på lämpligt sätt få del av ifrågavarande kalkyler.

Även om de i promemorian angivna ekonomiska förutsättningarna för tillverkningen av mineralullsplattor vid Törefors ger uttryck för viss optimism, bör man inte bortse från riskerna för att verksamheten utvecklar sig i mindre gynnsam riktning. Åtskilliga faktorer är så osäkra att man enligt min mening inte heller kan utesluta förlustrisker. Marknadsläget för den ifrågasatta produkten är inte mera ingående undersökt och de tekniska betingelserna måste ytterligare klarläggas genom försökstillverkning. Vidare får beaktas, att en fabrik i Törefors redan av geografiska skäl befinner sig i ett förhållandevis ogynnsamt konkurrensläge.

Bedömningen av de i promemorian framlagda planerna torde emellertid som jag förut antytt få ske ur vidare synpunkter än enbart företagsekonomiska. Tidigare har i flera sammanhang erinrats om den tunga börda som den kvarstående arbetslösheten utgör för kommunen. Arbetsmarknadsstyrelsen har i sitt remissyttrande framlagt aktuella siffror rörande sysselsättningsläget i kommunen, som ytterligare understryker hur allvarligt läget är. Länsstyrelsen betecknar situationen även på kort sikt såsom helt ohållbar. Nedlägges sågverket i Törefors — något som på sikt synes oundvikligt — kommer arbetslöshetsbördan, om effektiva motåtgärder ej vidtages, att ökas ytterligare. Det bör i sammanhanget också nämnas att arbetarna vid Törefors sågverk till stor del är bundna till hemorten genom innehav av fastigheter eller av åldersskäl. — Såväl länsstyrelsen i Norrbottens län som arbetsmarknadsstyrelsen har starkt tillstyrkt det framlagda projektet.

Det risktagande, som ett genomförande av det i promemorian framlagda projektet innebär, framstår även enligt min mening såsom fullt försvarligt mot den nyss tecknade bakgrunden. Jag förordar därför att åtgärder vidtages för att projektet skall komma till utförande. Detta ställningstagande är givetvis betingat av att icke några oväntade tekniska hinder för produktionen uppkommer. Jag förutsätter sålunda att resultaten av försöksdriften blir sådana att projektets tekniska och marknadsmässiga bärkraft väsentligen bekräftas.

I promemorian förutsättes, att den nya verksamheten skall bedrivas av

Törefors aktiebolag, som f. n. är ett dotterbolag till Aktiebolaget Statens skogsindustrier. Sistnämnda bolag har åtagit sig att svara för uppbyggnadsarbetet under ett första skede men samtidigt framhållit som sin uppfattning, att Törefors aktiebolag bör avskiljas från Aktiebolaget Statens skogsindustrier och bli ett av staten direkt ägt bolag. Länsstyrelsen anser det emellertid vara bäst att Törefors aktiebolag kvarstår som ett dotterbolag och pekar därvid på de avsevärda fördelar som ett nära tekniskt och kommersiellt samarbete mellan de båda bolagen skulle innebära; bl. a. framhålles att Törefors aktiebolag bör få del av erfarenheterna från mineralullstillverkningen vid Laxå bruk, som äges av moderbolaget.

Med hänsyn till de särskilda förhållanden av arbetsmarknadspolitisk natur som föreligger i detta fall finner jag det motiverat att ägaransvaret för den nya verksamheten i Törefors och därmed det direkta risktagandet överföres på staten. Jag biträder sålunda bolagets förslag i denna del. En utgångspunkt för detta ställningstagande är emellertid att klara garantier skapas för att Aktiebolaget Statens skogsindustrier även på längre sikt lämnar Törefors aktiebolag det tekniska och kommersiella bistånd, som länsstyrelsen åsyftar. Aktiebolaget Statens skogsindustrier bör också erhålla viss representation i styrelsen för Törefors aktiebolag. De närmare grunderna för samarbetet mellan bolagen torde böra fastläggas i särskilt avtal. Med den föreslagna ordningen följer att Aktiebolaget Statens skogsindustrier bör få tillgodoräkna sig skälig ersättning för sina tjänster till Törefors aktiebolag.

Jag har inte något att erinra mot att ersättningen till Aktiebolaget Statens skogsindustrier för aktierna i Törefors aktiebolag bestämmes till ett belopp motsvarande vad det förstnämnda bolaget erlagt för aktierna, eller i avrundat tal 862 000 kronor. Beloppet i fråga, av vilket 850 000 kronor skall användas för reglering av ett till Aktiebolaget Statens skogsindustrier lämnat statligt lån, torde böra anvisas för budgetåret 1961/62 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier.

Vad härefter angår den i promemorian förutsatta medelsanvisningen till investeringar m. m. för den planerade produktionen, sammanlagt 3,8 milj. kronor, får jag först erinra om att minst 0,3 milj. kronor avses för täckning av nettokostnaden för viss försökstillverkning. Denna kostnad kommer att belasta Törefors aktiebolag innan någon egentlig tillverkning för försäljning kan upptagas. Med hänsyn härtill finner jag det rimligt att ifrågasätta belopp tillföres bolaget som bidrag till verksamhetens igångsättande utan återbetalningsskyldighet. Beloppet bör i enlighet härmed anvisas å driftbudgeten under tionde huvudtiteln för budgetåret 1961/62. Återstoden av de erforderliga medlen, eller 3,5 milj. kronor, torde böra anvisas å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd att såsom lån i mån av behov tillföras bolaget. Med hänsyn till ändamålet med medelsanvisningen torde bolaget tills vidare vara befriat från skyldighet att erlagga ränta och amortering å lån från anslaget. Därest den tänkta produktionen planenligt kan genomföras torde frågan om den lämpliga strukturen av kapitalför-

sörjningen för Törefors aktiebolag framdeles få tas upp till nytt övervägande.

Som framgår av promemorian är avsikten att Aktiebolaget Statens skogsindustrier skall påbörja upprustningsarbetet vid Törefors så snart beslut fattats om att avlåta proposition i ämnet. Bolaget är även berett att förskottera erforderliga medel utöver den förut nämnda avräkningsskulden å ca 700 000 kronor till Törefors aktiebolag. Därvid förutsättes, att förskottet skall återbetalas av anslagsmedel, som senare kan komma att anvisas till Törefors aktiebolag. Med hänsyn till önskvärdheten av att de erforderliga förberedelserna för den nya verksamheten påbörjas snarast möjligt och därefter bedrivs i skyndsamt takt har jag intet att erinra mot detta arrangemang. För att nedbringa den belastning som härigenom kan uppkomma på Aktiebolaget Statens skogsindustriers likviditet föreslår jag, att de medel, som erfordras för den första etappen av upprustningsarbetet vid Törefors, eller 1,0 milj. kronor, anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Återstoden av de erforderliga medlen, eller 2,5 milj. kronor, torde böra anvisas för budgetåret 1961/62.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att anvisa

- 1) till *Förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag* för budgetåret 1961/62 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, ett investeringsanslag av 862 000 kronor;
- 2) till *Bidrag till Törefors aktiebolag* för budgetåret 1961/62 under driftbudgeten, tionde huvudtiteln, ett reservationsanslag av 300 000 kronor;
- 3) till *Lån till Törefors aktiebolag* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor;
- 4) till *Lån till Törefors aktiebolag* för budgetåret 1961/62 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Barbro Blomberg